

Motion till riksdagen

1986/87:Ub4

Lars Werner m. fl. (vpk)

Forskning (prop. 1986/87:80)

För närvarande ställer staten i praktiken inga resurser till förfogande för forskning inom fritids-, rekreations- och turismområdet (FRT-området). Inget sektorsforskningsorgan har byggts upp med ansvar för detta område. Ingen av övriga forskningsfonder har något uttalat programansvar för forskningsområdet. Inget av universiteten har inrättat tjänster inom forskningsområdet. Universiteten har inte heller fått ekonomiska möjligheter att bygga upp forskningsanknutna utbildningar inom området. Fritidsledarutbildningarna ligger vid folkhögskolor och turismutbildningarna vid regionala högskolor. Bägge saknar forskningsresurser. Från vpk:s sida finner vi detta tillstånd helt otillfredsställande. Resurser måste omgående ställas till forskningsområdets förfogande så att ett kunskapsuppbyggande kan starta.

Fritiden är redan i dag betydelsefull i människors privata tillvaro. Rent kvantitativt har vi alltifrån det sena 1800-talet sett hur fritiden ständigt har ökat. Det finns ingen anledning att anta, att framtiden skulle innebära någon förändring av denna tendens. Tvärtom har allt fler börjat kräva 35 timmars arbetsvecka eller 6 timmars arbetsdag.

I människors uppfattning framträder också fritiden som allt viktigare. I en undersökning som delegationen för arbetstidsfrågor (Delfa) inom arbetsmarknadsdepartementet lade fram 1984 (Delfa rapport debatt, nr 3), framgick att 58,2 % av den heltidsarbetande befolkningen föredrog en kortare arbetstid framför högre lön. Andelen var något högre för kvinnor än för män. Dessa siffror överensstämmer väl med internationella resultat, vilka också visar att fritiden i människors uppfattning har lika stor eller större betydelse än t. ex. arbetet (Norling, Fritid och hinder, SNV 1985).

Den traditionella arbetsetik som vanligen tillskrivs Luther börjar så sakta ge vika för en ny "fritidsetik", där behovstillfredsställelse och livskvalitet inte bara uppnås under arbetstiden utan även under fritiden.

Regeringens forskningsproposition har för övrigt insett detta, och skriver, att "vi står inför en fortsatt genomgripande förnyelse av arbetslivet och förändring av rollfördelningen mellan förvärvsarbete och fritid för personligt bruk. Det är av grundläggande betydelse för alla som omfattas av denna utveckling att finna instrument att analysera den och förstå dess konsekvenser" (s. 53).

Tyvärr har dock regeringen inte dragit de korrekta forskningspolitiska slutsatserna av sin insikt.

Att människor själva i sin privata livssfär värderar fritiden som värdefull

har tillsammans med den kvantitativa ökningen av fritiden resulterat i en mängd olika "arrangemang" för att möta denna fritid.

Enligt Svenska kommunförbundets beräkningar satsade den kommunala fritidssektorn 1985 ca 6,5 miljarder kronor på verksamhet, anläggningar m.m. Till den skall också läggas de insatser som staten, landstingen och andra kommunala förvaltningar (främst kulturförvaltningarna) spenderar för att möta människors fritid. Utöver den offentliga sektorn satsar föreningar, folkrörelser samt kommersiella krafter enorma summor för att nå människor under deras fritid.

Här finner vi ett politiskt viktigt motiv för FRT-forskning! Vad är det för argument och motiv som ligger bakom dessa satsningar? Vad används pengarna till? Vilka fördelningspolitiska och ideologiska effekter får dessa satsningar? Om detta vet vi i dag ytterst litet!

All god forskning bygger på tidigare forskningsresultat. Bristen på universitetsforskning inom FRT-området har fört med sig att vi har svårt att få ett grepp om dagens kunskapsläge. Detta för i sin tur med sig en fara för replikationsforskning och därmed slöseri med resurser.

Det både oklara och dåliga kunskapsläget leder till att handläggare och beslutsfattare i såväl offentlig som privat förvaltning har svårt att orientera sig. I regeringens forskningsproposition skriver civilminister Holmberg att "i det pågående förändringsarbetet har forskningen en given plats. En korrekt verklighetsbeskrivning är en väsentlig grund för de beslut som skall fattas. Det behövs också bättre kunskaper om beslutens konsekvenser. Till detta kan forskningen ge viktiga bidrag" (s. 1f).

Vi delar civilministerns värdering, men *just inom fritidssektorn* har vi *särskilt* långt att gå innan vi har uppnått målet. Vi har för övrigt även i statliga utredningar från civilministerns eget område (demokratiberedningen) sett exempel på hur verklighetsbeskrivningar om fritiden har gjorts utifrån lösa antaganden och spekulationer i stället för att grunda sig på fakta. Vi kan anta, att situationen är likartad, när underlag för politiska beslut tas fram i kommunala förvaltningar och folkrörelser.

Men även den forskning inom området, som trots allt pågår vid svenska universitet, drabbas av svårigheten att skaffa sig översikt. FRT-forskningen är med nödvändighet mångvetenskaplig och för goda forskningsresultat fordras inte bara kunskaper om FRT-forskning inom den egna disciplinen utan även inom andra. Det är svårt att få kännedom om detta, när forskningsområdet är så outvecklat och saknar ett naturligt centrum.

Internationellt ligger Sverige efter när det gäller fritidsforskningens organisation och kvantitativa omfattning. I USA och Canada finns för närvarande ca 350 seriöst arbetande universitetsprogram med inriktning på fritid. Allt fler av dessa tar nu också upp turismen på programmet och försöker således ta ett helhetsgrepp på FRT-området.

I snart sagt varje land börjar det akademiska intresset för fritiden som samhällsfenomen att vakna. Det är egendomligt att Sverige med sin långa tradition av folkrörelseverksamhet och sin väl utbyggda offentliga fritidssektor ännu inte har uppmärksammat detta!

Några undantag från detta påstående finns dock. *Sveriges Turistråd* har i en rapport *Fritid, rekreation, turism. Behov av högre utbildning och forskning*

pläderat för en ökad forskning inom hela FRT-sektorn. Den rapporten tycks alldeles ha fallit i glömska på jordbruksdepartementet.

Mot. 1986/87

Ub4

Vid Stockholms universitet finns ett *Forum för fritidsforskning*, som är en samarbetsorganisation för forskare inom hela FRT-sektorn inkl. idrott och kultur. Forumet har för närvarande ca 90 medlemmar, alla forskare, inte bara från Stockholm utan även från andra universitet och högskolor i landet. Ett mindre antal norska och danska forskare är också medlemmar.

Forumet har i en skrivelse till regeringen i juni 1986 påtalat behovet av ökad FRT-forskning. I en skrivelse till utbildnings- och jordbruksdepartementen i januari 1987, som har sänts för kännedom till alla riksdagspartiers kanslier, har forumet pekat på följande *negativa* förhållanden och tendenser inom FRT-forskningen:

- att alla forskare som hittills har skrivit avhandlingar inom forskningsområdet har tvingats upphöra med sin forskning,
- att det har blivit allt svårare och nu tycks vara omöjligt att från existerande forskningsfonder erhålla anslag för fritidsforskning,
- att idrottens forskningsråd nu, sedan Kommittén för folkrörelseforskning har lagts ned, är den enda forskningsfond med ett visst ansvar för forskningsområdet,
- att Idrottens forskningsråd har ett mycket litet anslag (1986/87: 2 milj. kr.) att fördela och att huvuddelen (samma år: ca 75 %) gick till fysiologisk och medicinsk forskning, utan anknytning till fritidsforskningen,
- att det fortfarande saknas utbildning inom området vid universitetet,
- att det bl. a. därför saknas en akademisk miljö, där fritidsforskningen kan utvecklas och arbetsuppgifter fördelas,
- att områdets grundforskning får minskade och ytterst osäkra anslag.

Forumet noterar också några *positiva* tendenser:

- två offentliga organ, Fritid Stockholm och Sveriges Turistråd, har tillsatt varsin FoU-chef,
- ett ökat intresse för Forumets verksamhet och i synnerhet för dess Bulletin för fritidsforskning,
- ett ökat antal förfrågningar från såväl forskare som studenter om litteratur, forskningsresultat m. m.,
- ett ökat intresse från det internationella fritidsforskarsamhället om såväl fritidens organisering och innehåll som forskningen på området.

Detta ökade intresse kan dock inte mötas utan att ekonomiska resurser ställs till forskningsområdets förfogande, så att en långsiktigt planerad verksamhet kan byggas upp. Efter fyra års arbete konstaterar Forumets ledning, att "utan en forskningsfond, utan en universitetsutbildning och utan forskartjänster får det betecknas som en omöjlig uppgift att bygga upp ett nytt forskningsområde. Den logiska konsekvensen av denna slutsats blir, att Forum för fritidsforskning får avsluta sin verksamhet och upplösas".

Vpk menar, att det nu är viktigt att också FRT-sektorn får sitt forskningsbehov tillgodosett. Under senare tid har sektorsforskningen kritiserats från skilda håll. Det finns skäl i att instämma i mycket av den kritiken. Samtidigt får vi akta oss för att kasta ut barnet med badvattnet. Uppbyggandet av forskning inom en ny sektor kan lära av tidigare misstag och redan från

början satsa på det viktiga långsiktiga kunskapsuppbyggandet i form av fleråriga ramprogram samt på grundforskning.

Vi delar statsministerns påpekande i forskningspropositionen att en av forskningspolitikens huvuduppgifter är att "säkerställa och skapa förutsättningar för att det upprättas livaktiga och stabila forskningsmiljöer, med faktiska möjligheter att befinna sig vid frontlinjen" (s. 29). Detta måste också vara målet för en FRT-forskning. Därför ser vpk, i anslutning till vad Forum för fritidsforskning ovan har framhållit, med viss oro att de små forskningsanslag som finns inom FRT-forskningens område styrs bort från universiteten och över till olika offentliga förvaltningar.

En av den internationella fritidsforskningens slutsatser är, att fritiden inte bara är en "restpost", som blir över när det nödvändiga arbetet är utfört. Fritiden påverkas även av en mängd andra faktorer som klasstillhörighet, kön, geografiskt läge m. m. I stället är vår poäng att sätta *fritiden* i centrum för ett forskningsarbete och utifrån ett fritidsbegrepp studera fritidens olika verksamhetsinriktningar (turism, rekreation, idrotts- och friluftsliv, folkrörelse- och stadsdelsarbete, kulturverksamhet m. m.).

Vpk menar att det är viktigt att ett forskningsarbete inom FRT-sektorn kommer i gång omedelbart.

Mot. 1986/87
Ub4

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs

att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till forskning inom fritids-, rekreations- och turismområdet.

Stockholm den 11 mars 1987

Lars Werner (vpk)

Bertil Måhrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Björn Samuelson (vpk)